

Aastatuhande arengueesmärgid (6.2010)

Aastatuhande arengueesmärkide loetellu kuulub ka nälgivate inimeste hulga vähendamine poole võrra. Isa ja tütar töötavad põllul, Indias. (Foto: Dan Tunstall / [World Resources Institute](http://WorldResourcesInstitute.com), flickr.com, [cc 2.0](https://creativecommons.org/licenses/by/2.0/))

Aastatuhande arengueesmärgid on pingutus parema maailma nimel

2000. aastal kirjutasid maailma juhtivad riigid ÜRO eestvedamisel alla kaheksale aastatuhande arengueesmärgile, mille ülesanneteks on parandada arengumaade elanike eluolu 2015. aastaks. Mõnede eesmärkide puhul on tulemused head, aga mõned ähvardavad jääda saavutamata. Näiteks äärmine vaesus on vähenenud, aga nälgivate inimeste hulk on kasvanud.

Emade suremus väheneb arengukoostöö abil

Maailma emade tervislik olukord on märgatavalt paranenud 1990. aastast saadik. Arengukoostöö abiga on jagatud infot emade tervist ohustavatest riskidest ja loodud võimalusi nende riskide vältimiseks. Näiteks Malawi haiglatesse on ehitatud rasedatele naistele palateid.

Selle dokumendi valmimist on toetanud Euroopa Komisjon.

Dokumendi sisu eest vastutab Jaan Tõnissoni instituut ja see ei esinda Euroopa Liidu seisukohti.

Soovi puudumine ja globaalsed kriisid arengu takistustena

Aastatuhande arengueesmärgid kohustavad ka tööstusriike toimima parema maailma nimel. Lubadustest hoolimata näiteks arenguabi ei ole lisatud piisavalt ja samal ajal ka majanduskriis aeglustab mõningate eesmärkide saavutamist.

Faktid aastatuhande arengueesmärkidest:

- ÜRO kaheksa aastatuhande arengueesmärgi jagatakse 21 alaeesmärgiks, neid mõõdetakse 60 erineva indikaatoriga.
- 2005. aastal lubasid tööstusriigid kahekordistada Aafrikale antava arenguabi määra 2010. aasta lõpuks. 2009. aasta andmete kohaselt kahepoolne arenguabi Aafrikale oli siiski suurenenud vaid kolm protsenti.
- Kõige rohkem arenguabi said 2008. aastal Iraak, Afganistan, Etioopia, Palestiina piirkonnad ja Vietnam.
- Põllumajandusest elatub 75 protsenti maailma vaestest. Siiski saab põllumajandus vaid 4,4 protsenti kahepoolsest arenguabist. Kõige enam abi saab sotsiaalsektor, kuhu arvatakse muuhulgas koolitus, tervishoid ja vesi.
- Arengumaades elav naine sureb 36 korda tõenäolisemalt rasedusest tulenevatesse põhjustesse kui arenenud riikides elav naine.
- Pereplaneerimisteenuste vajalikkusest hoolimata sellele teenusele suunatud arenguabi vähenes aastatel 2000-2008 kaheksalt protsendilt kolmele.
- Endisesse Nõukogude Liitu kuulunud riikide kõrgkoolides on 130 naist saja mehe kohta. Saharast lõunasse jäävas Aafrika osas naiste osakaal on ainult 67.
- 19 protsenti maailma parlamentide liikmetest on naised. Suurim osakaal naistel on Ruandas, 56.
- Umbes 8,1 miljonit alla 5-aastast last sureb aastas tegelikult ennetatavatesse põhjustesse, näiteks reostunud joogivee tarvitamise tõttu levivatesse haigustesse. Umbes pooled surmadest on Indias, Nigeerias, Kongo Demokraatlikus Vabariigis, Hiinas ja Pakistanis.
- Arengumaades vähem kui kolmandikul noortest meestest ja vähem kui viiendikul noortest naistest on piisavad teadmised HIVist.

Info on kogutud Soome välisministeeriumi palvel [Suomen OneWorld - portaaliyhdistyse](#) poolt.

Selle dokumendi valmimist on toetanud Euroopa Komisjon.

Dokumendi sisu eest vastutab Jaan Tõnissoni instituut ja see ei esinda Euroopa Liidu seisukohti.

Aastatuhande arengueesmärgid on pingutus parema maailma nimel

Vaesust vähendatakse poole võrra, eelkõige parandatakse laste ja naiste tervist, kõigile tagatakse võimalus pääseda põhikooli. 2000. aastal maailma juhtivad maad lubasid neid aastatuhande arengueesmärke edendada järgneva 15 aasta jooksul. Praegusel hetkel siiski tundub, et kõiki neist ei saavutata.

Sudaani poiss joob kaevust vett. Üha rohkem arengumaade elanikke saab tänapäeval puhast joogivett. (Foto: [Water for Sudan](#), flickr.com, [cc 2.0](#))

ÜRO juhtimisel alla kirjutatud aastatuhande arengueesmäärke peetakse üheks maailma suurimaks pingutuseks arengumaade olukorra parandamiseks. Ühtegi teist arengueesmärki ei ole nii laialt toetatud ega nii üksikasjalikult määratletud.

Peaaegu kõik maailma riigid on end sidunud nende kaheksa arengueesmärgiga, mis on vaja saavutada 2015. aastaks. Kõige tähtsam on vähendada äärmises vaesuses elavate ja nälgivate inimeste hulka arvestades 1990. aastast.

Hiina ja India arengu eesotsas

Kuigi majanduskriis on pidurdanud aastatuhande arengueesmärkide elluviimist, viimaste andmete kohaselt äärmises vaesuses ehk alla 1,25 dollariga elava inimese hulga vähendamine poole võrra õnnestub kuuldavasti Hiinas, Indias ja Vietnamis

Selle dokumendi valmimist on toetanud Euroopa Komisjon.

Dokumendi sisu eest vastutab Jaan Tõnissoni instituut ja see ei esinda Euroopa Liidu seisukohti.

tulenevalt heast majanduskasvust. Äärmises vaesuses elavate inimeste arv langes juba aastatel 1990–2005 1,8 miljardilt 1,4 miljardini.

Ka osa teistestki eesmärkidest on edenenud hästi. Aastate lõikes uute HIV-i nakatunute ja AIDS-i surnute hulk ei ole viimati tõusnud ja üha tihedamini HIV-positiivne inimene saab arstiabi. Puhast joogivett saab arengumaade asukatest 84 protsenti, samas kui veel 1990. aastal see arv oli 71 protsenti.

Põhikooli pääsevate inimeste hulk on tõusnud arengumaades 89 protsendile, muuhulgas mõnedes maades õppeaastamaksude kaotamise tõttu. Areng on siiski olnud liiga aeglane, et eesmärk saada kõik lapsed 2015. aastaks kooli, saavutatakse.

Tänavalapsed Bangladeshis pealinna Dhaka koolis. 89 protsenti arengumaade lastest alustab tänapäeval põhikoolis. (Foto: [Rainer Ebert](#), flickr.com, [cc 2.0](#))

Emad ja lapsed vajavad abi

Mõnda aastatuhande arengueesmärki ei saa täita kõikides maailma paikades. Kõige nõrgemini on täidetud lubadust vähendada poole võrra nälgivate inimeste hulka. 1990ndate aastate alguses maailmas oli tubli 800 miljonit nälgijat, aga 2009. aastal ületas see miljardi piiri.

Põhjusteks on muuhulgas majanduskriis ja mõnede aastate tagune kiire toidu hinnatõus. Hiljem on nälgivate inimeste arv küll aeglaselt langenud, aga mitte piisavalt, et lugeda arengueesmärk täidetuks.

Selle dokumendi valmimist on toetanud Euroopa Komisjon.

Dokumendi sisu eest vastutab Jaan Tõnissoni instituut ja see ei esinda Euroopa Liidu seisukohti.

Ka võrdõiguslikkuse, naiste ja laste tervise ja sanitaaringimuste parandamise arengueesmärkidega on edasi liigutud liiga aeglaselt. Rasedus või sünnitus viib aastas rohkem kui 350 000 naise elu. Naistel on ka praegu raske töötada ja pääseda näiteks poliitilisi otsuseid tegema. Vaid veidi üle pooltel arengumaade elanikel on korralikud sanitaaringimused ehk wc ja kanalisatsioon..

Samuti ei ole laste tervise parandamisega küllaldaselt edasi liigutud. Arengumaades sureb päevas 12 000 last vähem vaktsineerimiste tõttu võrreldes 1990. aastaga. Kui jätkata samasuguste tulemustega alla 5-aastaste suremusega võideldes, siis saavutatakse see arengueesmärk 2015. aastaks üsna suure vaevaga.

Saharast lõuna pool asuv Aafrika on viimane

Kõige aeglasemalt saavutavad aastatuhande arengueesmärke näiteks konfliktide käes kannatavad ja kõige vaesemad riigid. Suurim osa neist asub Saharast lõuna pool olevas Aafrikas ja see osa on viimane kõigi arengueesmärkide ellu viimisel. Äärmises vaesuses elavate inimeste, HIV-positiivsete ja ilma korralike sanitaaringimusteta elavate inimesete osakaal on seal suurem kui mis tahes mujal.

Saharast lõuna pool asuvas Aafrikas on ka kõige väiksemad arvud koolis käivate hulgas, ja kõige suuremad emade ja laste suremuse osas. Keskmiselt tubli pool selle ala elanikest elab äärmises vaesuses. .

Teisalt on näha ka head edasiminekut võrreldes väga raske algusega. Näiteks koolis käivate laste arv on tõusnud üle 20 protsendi peale 1991. aastat, rohkem kui kusagil mujal selles piirkonnas.

Siiski on vaja tohutult palju poliitilist tahet ja tööstusriikide rahalist abi, et osagi arengueesmärkidest oleks Saharast lõuna pool asuvates Aafrika riikides saavutatavad. Abi vajatakse ka mujal maailmas, sest areng on olnud ebaühtlane. Näiteks Ida-Aasias on juba õnnestunud vähendada äärmist vaesust poole võrra, osa maailma piirkondadest ei tule sellega kuidagi toime.

Teija Laakso / maailma.net

Aastatuhande arengueesmärgid

- **Likvideerida täielik vaesus ja nälg.**
- **Saavutada üleilmselt alghariduse kättesaadavus.**
- **Edendada sugupoolte võrdõiguslikkust ja luua naistele enam eneseteostusvõimalusi.**
- **Vähendada laste suremust 2/3 võrra.**
- **Parandada emade tervislikku olukorda 3/4 võrra.**

Selle dokumendi valmimist on toetanud Euroopa Komisjon.

Dokumendi sisu eest vastutab Jaan Tõnissoni instituut ja see ei esinda Euroopa Liidu seisukohti.

- Võidelda HIV/AIDS-i, malaaria jt haigustega.
- Tagada loodussäästlikum keskkond, vähendada aastaks 2015 poole võrra nende inimeste arvu, kel ei ole piisavalt ligipääsu puhtale joogiveele.
- Luua ülemaailmne partnerlusvõrk arengu edendamiseks

Emade suremus väheneb arengukoostöö abiga

Maailma emade tervislik olukord on märgatavalt paranenud 1990. aastast saadik. Siiski on aastatuhande arengueesmärkides emade tervist puudutav punkt veel saavutamata. Eesmärke püütakse saavutada arengukoostöös. Näiteks Malawis emade tervishoidu arendatakse ÜRO abiga.

Üha rohkem Malawi emasid sünnitab tänapäeval arstide järelvalve all. (Foto: Thomas Hagström)

Viies aastatuhande arengueesmärkidest sätestab emade tervise edendamise ja emade suremuse vähendamise. Areng on liikunud sinna suunda viimase 20 aasta jooksul, aga aeglasemalt kui arengueesmärgi saavutamine eeldaks. Sünnituse ajal sureb haigustesse tänapäeval kolmandiku võrra vähem emasid kui 1990. aastatel.

Emade tervishoid on nõrk just neil aladel, kus pole veel saadaval korralikke pereplaneerimisteenuseid, info neist ei levi ja kus eelarvamused näiteks takistavad või on radikaalsed. Neis piirkondades arengukoostöö on arvestatav võimalus toetada emade tervist edendavaid tegevusi.

Selle dokumendi valmimist on toetanud Euroopa Komisjon.

Dokumendi sisu eest vastutab Jaan Tõnissoni instituut ja see ei esinda Euroopa Liidu seisukohti.

Malawi külades säästetakse elusid

Malawis emade suremus on vähenenud 1990. aastast 44 protsenti. Sellest hoolimata sünnitusejärgselt surevate naiste arv on suur, 100 000 elusalt sündinud lapse kohta sureb 510 naist.

Viimastel aastatel on Malawi tervishoiupoliitika eesmärgiks olnud julgustada last ootavaid emasid tulema ja sünnitama haiglas, mis omakorda on põhjustanud sünnitushaiglates tunglemist. Seda on siiski peetud paremaks kui emade jäämist kodustes tingimustes sünnitama.

Lungwena maapiirkondades toimib seksuaal- ja pereplaneerimistervishoiu edendamiseks mõeldud hange, mida ÜRO on toetanud 1998. aastast alates. Selle raames kahte külahaiglasse on ehitatud sünnitusosakonnad ja emade palatid. Rahvusvaheliste asjade ülem Hellevi Hatusel on mõningaid kogemusi koostöoga.

”Naabruses asuvates külades on kuuldavasti küsitud, miks neilgi ei võiks olla sarnast toetust. Hetkel on projekti hindamine just tegemisel, aga usun, et sellel on olnud mõju emade suremuse vähendamises.”

Riskirühmi on palju

ÜRO on olnud ehitamas palateid rasedatele naistele Malawis. (Foto: Thomas Hagström)

Selle dokumendi valmimist on toetanud Euroopa Komisjon.

Dokumendi sisu eest vastutab Jaan Tõnissoni instituut ja see ei esinda Euroopa Liidu seisukohti.

Suurem osa emade suremusest leiab aset arengumaades, eriti Saharast lõuna pool asuvatel Aafrika aladel, Okeaanias ja Lõuna-Aasias. Naise risk surra rasedusega kaasnevatesse haigustesse on 36 korda suurem arengumaades kui rikastes riikides. Soomes ainult iga 7600s ema sureb rasedusega kaasnevate põhjuste tõttu.

Emade suremuse tase on kõrge eriti maapiirkondades, vaestes majapidamistes ning etniliste vähemuste hulgas. Ka mõned HIV-nakkuse saanud ja konfliktipiirkondades elavad naised kuuluvad keskmisest rohkem emade tervishoiu riskirühma. Raseduse ja sünnitusega kaasnevad komplikatsioonid on 15-19-aastaste tüdrukute peamised suremuse põhjused.

Kõrget emade suremust selgitab sageli tervishoiuteenuste vilets kvaliteet aga ka see, et teenuseid ei ole läheduses või soodsalt pakkuda. Mõned emade tervishoiu väljakutsed tulenevad ka naiste positsioonist kohalikus kogukonnas.

”Malawis naiste suurim avalikult tunnustatud abiellumisvanus on ikka veel 15 aastat. Lungwenas ka paljulapselisust väärtustatakse teistmoodi kui Euroopas”, räägib Hatunen.

Aastatuhande eesmärk paistab ähmaselt eespool

Viienda aastatuhande arengueesmärgi täitumine tähendaks, et emade suremus väheneks kolme neljandiku võrra 1990. ja 2015. aasta vahel. Siiani on emade suremus maailmas märgatavalt vähenenud 1990. aastast, kui sünnitusega kaasnevatesse haigustesse suri rohkem kui pool miljardit naist.

Rasedad naised kasutavad tervishoiuteenuseid tänapäeval sagedamini kui 1990. aastatel. Samuti järjest sagedamini sünnitatakse ämmaemandate abistamisel. Rasestumisvastaste vahendite kasutamine on ka pisut kasvanud 1990. aastatest. Traditsioonilised rasestumisvastased võtted on siiski veel valdavad.

Praegusest kiirusest ei piisa arengueesmärgi saavutamiseks. Enamuses maailma riikides, ka Malawis, emade suremus on vähenenud loodetust aeglasemalt. Mõned riigid, nagu näiteks Iraan, Bhutan, Vietnam, on siiski heal positsioonil aastatuhande arengueesmärkide täitmises.

Koostööga edasi

Maailma emade tervishoiu olukorra parandamine nõuab erinevate osapoolte koostööd kohalikul, rahvuslikul ja maailma tasemel. Planeeritud arengukoostöö võib otsustavalt toetada emade suremust vähendavaid tegevusi, eriti haavatavamate imingruppide hulgas.

Selle dokumendi valmimist on toetanud Euroopa Komisjon.

Dokumendi sisu eest vastutab Jaan Tõnissoni instituut ja see ei esinda Euroopa Liidu seisukohti.

”Malawi ettevõtmises asjad edenevad koostöös külapealikutega. Oleme ka püsivalt ühenduses tervishoiuministeeriumiga, kuhu oleme saatnud kogutud infot ja asukohast sõltuvaid nõuandeid”, räägib Hatunen.

Arengukoostöö ettevõtmistele lisaks võivad abi andvad riigid näiteks järele anda vaeste riikide tervishoiuprobleemide parendamise rahastamises.

Suvi Lindgren / maailma.net

Soovi puudumine ja globaalsed kriisid arengu takistustena

Aastatuhande arengueesmärkide edendmine on olnud aeglane ka ülemaailmse majanduskriisi tõttu. Üks põhjustest on ka tööstusriikide soovi puudumine. Just näiteks arenguabi lisarahasid ei ole lisatud nii palju, kui on kokku lepitud.

Erinevad mittepoliitilised organisatsioonid on tõstnud pidevalt esile aastatuhande arengueesmärgid. Inimõiguste ühing Amnesty International avaldas meelt 2010. aasta septembris aastatuhande eesmärkide tippkohtumise ajal emade suremuse vastu. (Foto: [Amnesty International](#), flickr.com, [cc 2.0](#))

Aastatuhande arengueesmärkidega ei ole edasi liigutud nii hästi kui 2000. aastal loodeti, mõnedki eesmärgid jäävad saavutamata. Konfliktid, kliimamuutused, rahvastiku kasv ja mõnede riikide juba niigi keeruline olukord on arengut aeglustanud.

Selle dokumendi valmimist on toetanud Euroopa Komisjon.

Dokumendi sisu eest vastutab Jaan Tõnissoni instituut ja see ei esinda Euroopa Liidu seisukohti.

Probleemidest hoolimata liikus mõni riik 2000. aastal heas tempos aastatuhande arengueesmärkide täitmise poole. 2007. aastal alanud kütuse ja toidu hinna tõus ja 2008. aastal alanud ülemaailmne majanduskriis on eriti halvendanud vaeste ja nälgivate olukorda.

Maailmapankade arvestuste kohaselt elab majanduskriisi tõttu 2015. aasta saabudes rohkem kui 50 miljonit inimest äärmise vaesuse piirist allpool. Raskused paistavad ees veel pikka aega peale 2015. aastatki. Kui majanduskriisi tõttu vaesunud vanemad näiteks võtavad oma tütre koolist ära, mõjutab see negatiivselt nende elu veel palju aastaid.

Kaheksas eesmärk kohustab tööstusriike

Aastatuhande arengueesmärkide ebaõnnestumises ei tohi süüdistada ainult igasuguseid kriise. Viimastel aastatel on nii ÜRO organisatsioonid kui ka rahvuslikud organisatsioonid kritiseerinud eriti just tööstusriike lubaduste unustamise tõttu. Kaheksanda aastatuhande arengueesmärgi kohaselt peaksid tööstusriigid pöörama tähelepanu vähem arenenud riikide vajadustele ja looma õiglasema kaubandussüsteemi.

2009. aastal maksid tööstusriigid arengumaadele arenguabi 119,6 miljardit dollarit ehk umbes 0,31 protsenti SKP-st. Kuigi abi anti rohkem kui varem, ei ole täitunud ÜRO soovitus, mille kohaselt on tööstusriigid peaksid maksma vaestele 0,7 protsenti SKP-st. Eelmisel aastal täitis selle eesmärgi vaid viis riiki.

Ainult rahast ei piisa, ka arenguabi jagamisele peaks pöörama tähelepanu. Näiteks 2008. aastal rohkem kui pool arengubist läks vaid 20 arengumaale.

Lisaks aeglustab ka tööstusriikide oma kaubanduspoliitika jätkuvalt aastatuhande eesmärkide saavutamist. Kuigi näiteks arengumaades toodetavate tollivabade kaupade hulk on viimastel aastatel tõusnud, toetavad tööstusriigid ikka oma toodangut, näiteks põllumajandustooteid.

Üleliigsed tooted kaubeldakse odava hinnaga arengumaadesse, kus kohalikud põllumehed ei suuda võistelda odavate sissetoodud kaupadega. See omakorda kuidagi ei aita kaasa vaesuse vähenemisele.

2010. aasta septembris toimus New Yorgis aastatuhande arengueesmärkide tippkohtumine. Kõnet peab rahvusvahelise valuutafondi IMF peadirektor Dominique Strauss-Kahn. (Foto: Stephen Jaffe / [International Monetary Fund](#), flickr.com, [cc 2.0](#))

2010. aasta septembris toimunud aastatuhande arengueesmärkide tippkohtumisel leppisid maailma riigijuhid uuesti kokku aastatuhande arengueesmärkide saavutamises ja lubasid lisada raha naiste ja laste tervishoiu parandamiseks. Rahvusvahelised organisatsioonid on aga süüdistanud, et lubadusi ei täideta.

Võrdõiguslikkus on kõige tähtsam

Lõppude lõpuks on aastatuhande arengueesmärkide saavutamise küsimus poliitilises soovis, seega vahendid ei ole eriti keerulised. Aastatuhande arengueesmärgid on teineteisest sõltuvad, niisiis ühe arendamine arendab ka teist. Näiteks naiste ja laste olukorra parandamine vähendab pikema ajavahemiku jooksul ka vaesust ning parandab koolitus- ja tervishoiueesmärkide saavutamist.

Eesmärkide täitumise poole pürgides võib õppida ka riikidelt, kus edusamme on juba saavutatud. Näiteks Ghaanas on õnnestunud tõsta toiduainete toomist 40 protsendi võrra üleriigilise väetiseprogrammi abil. Etioopias ja Tansaania kooliskäijate arv on tõusnud tugevasti peale seda, kui kaotati õppemaksud.

Eriti tähtis on pöörata tähelepanu kõige vaesemate toetamisele, sellega seoses erinevuste vähenemine kiirendaks aastatuhande arengueesmärkide saavutamist. Näiteks ÜRO lasteorganisatsiooni Unicef kohaselt laste suremuse globaalsest vähenemisest hoolimata vaesemate ja rikkamate laste vaheline erinevus laste suremuses on püsinud mõnedes riikides samal tasemel või isegi suurenenud.

Selle dokumendi valmimist on toetanud Euroopa Komisjon.

Dokumendi sisu eest vastutab Jaan Tõnissoni instituut ja see ei esinda Euroopa Liidu seisukohti.

Ka haigused, alatoitumus ja kirjaoskamatus on sageli kõige vaesemate probleemid. Põhiliste teenuste ja majanduskasvu kasumite suunamine just neile kiirendaks aastatuhande arengueesmärkide saavutamist.

Teija Laakso / maailma.net

Selle dokumendi valmimist on toetanud Euroopa Komisjon.

Dokumendi sisu eest vastutab Jaan Tõnissoni instituut ja see ei esinda Euroopa Liidu seisukohti.